

A SZABAD FRANCIA ERŐK AFRIKAI HARCAI SZENEGÁLTÓL ERITREÁIG¹

BENE KRISZTIÁN

Annak ellenére, hogy Charles de Gaulle a modernkori francia történelem legismertebb és legelismertebb politikusai közé tartozik, akinek életútját sokszor és sokan vizsgálták,² a második világháború során az általa irányított fegyveres erők tevékenységét sokkal kisebb figyelem övezi a tudományos életben. Ez annál is inkább meglepő, mert az e csapatok élén nyújtott teljesítmény volt az, amely a korábban alig ismert, csupán ideiglenes dandártábornoki rangban szolgáló tisztet a nemzetközi politikai élet legmagasabb szintjére röpítette, aki méltán tartott igényt meghatározó szerepre Franciaország jövőjének formálásában. Jelen tanulmány ennek a hiányosságának a részleges pótlására tesz kísérletet, amikor bemutatja De Gaulle színre lépését a világpolitikában, valamint a Szabad Francia Erők debütálását a szövetséges erők oldalán azon az afrikai hadszíntéren, amelynek sajnálatos módon általában kevesebb figyelmet szentelnek a második világháború történetével foglalkozó kutatók.

A Szabad Francia Erők születése

Ha van olyan ember, akinek a neve elválaszthatatlanul összefonódott a Szabad Franciaország mozgalommal, az Charles de Gaulle tábornok, akinek 1940 júniusi felhívása a harc folytatására a szervezet születését jelentette. Éppen ezért érdemes alaposabban is megvizsgálnunk, hogy ki is volt ez a korábban csupán katonai szakírói tevékenysége kapcsán jegyzett dandártábornok, aki szinte a semmiből felbukkanva Franciaország legnagyobb vereségének óráján hitet tett a háború folytatása mellett Londonban.

Az 1890-ben született fiatal nemes ugyanúgy a francia-porosz háborúban elszenvedett vereség miatti revansvágy bűvöletében nevelkedett, mint korosztályának szinte minden tagja, így természetes volt, hogy a katonai pálya mellett kötelezte el magát. A Saint-Cyr katonai akadémia elvégzése után harcolt az első világháborúban, ahol sebesülten német hadifogságba esett, így mind a kitüntetések, mind a dicsőség elkerülte őt pályafutásának első éveiben. A háború után a francia katonai misszió tagjaként részt vett a lengyel hadsereg kiképzésében, majd pedig Pétain marsall stábjában szolgált 1925-től. Szabadidejében stratégiai kérdésekkel foglalkozott, melynek eredményeképpen több könyvet is írt, melyek közül a legnagyobb visszhangot az 1934-ben megjelent *Vers l'armée de métier* (A hivatásos hadsereg felé) váltotta ki, amelyben a modern páncélos erők alkalmazása és az azokat használni

tudó hivatásos katonaság mellett érvelt. Ezzel a megközelítéssel mind a politikusok, mind a katonák között számos ellenséget szerzett magának,³ de ötletei egy részét a harmincas évek végén elkezdték megvalósítani.⁴

A második világháború kitörésekor ezredesi rangban szolgáló De Gaulle az 507. harcokoszred parancsnoka volt, de az 1940. május 10-én meginduló német offenzíva előtt három nappal kinevezték a 4. páncélososztály élére. A még csupán részlegesen felállított alakulat vezetőjeként a Reims és Laon térségében található, a belga határhoz közeli Montcornet térségében május 17-én ellentámadást indított az előretörő német csapatok ellen, amely kezdetben sikeres volt, de más egységek támogatásának hiányában végül visszavonulással zárult. Ugyanakkor még ez az epizód is elég volt ahhoz, hogy dandártábornokká nevezzék ki (amely betöltött posztjánál fogva egyébként is járt neki), majd pedig június 5-én hadügyi államtitkár-helyettesi rangot kapott Paul Reynaud kormányában. A brit-francia kapcsolatokért felelős személyként az egyik kidolgozója volt a közös brit-francia államszövetség ötletének, mely elősegíthette volna a harc folytatását, de ez végül nem valósult meg a francia döntéshozás jóváhagyásának hiánya miatt.⁵

Június 16-án Bordeaux-ban értesült róla, hogy Reynaud lemondott és új kormány állt fel Philippe Pétain vezetésével, amely már fegyverszünetet is kért a németektől. Az új kormányfő bízott abban, hogy az általa hagyományos európai háborúként kezelt konfliktus lezárása gyors békekötést eredményez, ami lehetővé teszi az ország mielőbbi talpra állását. De Gaulle ugyanakkor globálisan gondolkozva világháborúként látta az összecsapást, amelyet a végsőkéig folytatni kell. Ebből kifolyólag a politikai vezetés átalakulása a tábornoknak egyrészt a kormányban betöltött pozíciójának megszűnését jelentette, másrészt pedig azt, hogy Franciaország elismerve kudarcát totális vereséggel fejezi be a háborút. Ez utóbbi elfogadhatatlan volt számára, ezért a kormány titkos alapjából 100.000 frankot igényelt,⁶ majd 17-én a brit Spears tábornok kíséretében Londonba repült, hogy valamilyen módon folytatni tudja a harcot.⁷ A brit kormány részéről teljes támogatásra talált, hiszen a kialakult helyzetben Nagy-Britanniának egyedül kellett folytatnia a harcot az Európa jelentős részét meghódító Németországgal szemben, ehhez pedig minden elérhető szövetségesre szüksége volt. Mivel hivatalosan ekkor még nem kötötték meg a fegyverszünet (erre csak 22-én kerül sor), így minél előbb meg kellett szólítani a még hadban álló francia erőket, hogy ne adják fel a küzdelmet. Az angol kormány ezért felkérte De Gaulle-t, hogy az egyetlen magas rangú Angliában tartózkodó francia katonatisztként, aki elkötelezte magát a harc folytatása mellett, a BBC rádióstúdiójából intézzen beszédet a franciákhoz.⁸

A június 18-án sugárzott felhívás minden franciának szólt, de elsősorban a francia fegyveres erők tagjainak.⁹ Legfontosabb üzenete az volt, hogy a nehéz helyzet ellenére a háború még nem veszett el, Franciaországnak vannak szövetségesei, rendelkezésére áll jelentős kiterjedésű gyarmatbirodalma, ezért a harcot folytatni kell. A harc folytatásának színtere nem csupán Franciaország lesz, hanem az egész világ, ezért arra szólította fel a francia katonákat, akik Nagy-Britanniában tartózkodtak¹⁰ vagy oda tartottak, hogy csatlakozzanak hozzá és közösen folytassák a harcot.¹¹

A felhíváshoz a brit kormányzati körök és a tábornok egyaránt nagy reményeket fűztek, amelyek azonban egyáltalán nem váltak valóra. Az első problémát az jelentette, hogy a franciák többségét annyira lefoglalták saját országuk problémái, hogy szinte egyáltalán nem hallgatták a BBC műsorát, így az üzenet nagyon kevés emberhez jutott el. Másodsorban, aki hallgatta is, annak általában nem sok lehetősége volt arra, hogy pozitívan válaszoljon, hiszen Franciaországból ekkor már csupán nagy nehézségek árán lehetett eljutni Nagy-Britanniába. A legnagyobb akadályt azonban a franciák általános véleménye jelentette, akik saját kormányuk álláspontját tartották mérvadónak, amely a konfliktus lezárására törekedett. Ennek következtében a felhívásra nagyon kevesen reagáltak: a meghatározó politikai és katonai körökből senki, a fegyveres erők Angliában tartózkodó tagjai közül pedig csupán néhány ezer fő.¹²

▲ De Gaulle a BBC stúdiójában 1940. június 18-án¹³

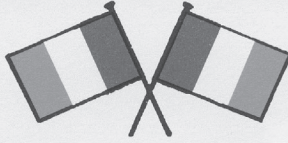
Ugyanakkor a hivatalban lévő francia kormány negatív reakciója is akadályozta a meghirdetett ellenállás szárba szökkenését. Az éppen legyőzött ország vezetése ugyanis De Gaulle akár hallgatólagos támadása helyett június 19-én az okvetetlenkedő tiszt hazahívása mellett döntött, az új politikai vezetés által meghirdetett irányvonalat elutasító tábornok azonban nem engedelmeskedett az utasításnak. Ezt követően 22-én visszavonták dandártábornoki kinevezését – mely a kinevezés szövege szerint ideiglenes jellegű volt –, majd egy nappal később fegyelmezetlensége miatt nyugdíjazták.¹⁴

Ebből kifolyólag De Gaulle személye már távolról sem volt olyan vonzó a brit vezetés számára, hiszen a fellépéséhez fűzött nagy remények ellenére nem tudta elérni, hogy jelentősebb francia területek vagy fegyveres erők maradjanak Anglia oldalán. A németekkel (június 22.) és olaszokkal (június 24.) kötött francia fegyverszünetek június 25-i életbelépése után pedig az egyre halványabb remény teljesen megszűnt létezni, hiszen Franciaország hivatalosan is befejezte a harcot. Két ember vélekedett csupán másként, De Gaulle, aki 26-án kérte a brit kormány anyagi és erkölcsi támogatását egy francia haderő felállításához és Churchill, aki 28-án személyesen fogadta a francia tisztet és biztosította támogatásáról¹⁵ a következő mondatok kíséretében: „Egyedül van! Na mindegy! Akkor egyedül ismerem el magát!” Ezzel a nem szokványos megállapítással a brit kormány hivatalosan elismerte De Gaulle-t,¹⁶ mint „azon szabad franciák vezetőjét, bárhol tartózkodjanak is, akik azért csatlakoznak hozzá, hogy a közös ügyért harcoljanak”.¹⁷

Az elismerés tényén felbátorodva De Gaulle még aznap este újabb beszédet mondott a BBC-ben, melyben a következő döntésekről tájékoztatta honfitársait: a brit fennhatóságú területeken tartózkodó francia állampolgárok az ő vezetése alá kerülnek; önkéntesekből álló francia haderő kerül felállításra; a fegyvereiktől és felszerelésüktől megfosztott francia katonáknak a lehető leghamarabb csatlakozniuk kell az ellenálláshoz akár Nagy-Britanniában, akár máshol; saját fegyvergyártó és –vásárló szervezetek jönnek létre, hogy hadianyaggal lássák el az önkénteseket. Ezt követően René Cassin jogászt bízta meg azzal, hogy tárgyalásokat folytasson a brit vezetéssel az együttműködés módozatairól, miközben augusztus 2-án a Clermont-Ferrand-i katonai törvényszék Charles de Gaulle-t távollétében halálra ítélte.¹⁸ A több mint egy hónapig tartó tárgyalások végül sikerrel jártak, mivel augusztus 7-én aláírták a brit kormány és a Szabad Francia mozgalom közötti együttműködés részleteit tartalmazó dokumentumot.¹⁹ Ennek értelmében Nagy-Britannia elismerte a Szabad Francia mozgalmat, mint a háborús francia érdekeket képviselő szervezetet, de nem mint önálló kormányt. A francia mozgalom felállításához a brit vezetés teljes anyagi segítségnyújtást vállalt, de cserébe a létrejövő alakulatoknak a brit hadsereg alárendeltségében kellett tevékenykedniük. Az együttműködés kölcsönös célja Franciaország szuverenitásának visszaállítása volt.²⁰ Ugyanakkor voltak kérdőjelek is a megállapodásban, mivel brit részről nem volt garancia a korábbi francia határok visszaállítására, és nem tekintették egyenrangúnak a francia szervezetet a többi emigráns kormánnyal, tehát igazi jogállása félúton volt egy nemzeti idegenlégió és egy legitim kormány között, ami hosszútávon komoly problémákat rejtett magában.²¹ Ugyanezen a napon a Német Birodalom de facto annektálta Elzászt és Lotaringiát.²²

Az első sikerek

A születőfélben lévő új mozgalom első és legfontosabb feladata az volt, hogy önkénteseket tudjon megszólítani és csatlakozásra bírni. A brit segítségnek hála a mozgalom létezéséről szerte a világon tudomást szereztek, ezek után a fő kérdés az volt, hogy kik döntenek a csatlakozás mellett.

A TOUS LES FRANÇAIS

La France a perdu une bataille!

Mais la France n'a pas perdu la guerre!

Des gouvernants de rencontre ont pu capituler, cédant à la panique, oubliant l'honneur, livrant le pays à la servitude. Cependant, rien n'est perdu!

Rien n'est perdu, parce que cette guerre est une guerre mondiale. Dans l'univers libre, des forces immenses n'ont pas encore donné. Un jour, ces forces écraseront l'ennemi. Il faut que la France, ce jour-là, soit présente à la victoire. Alors, elle retrouvera sa liberté et sa grandeur. Tel est mon but, mon seul but!

Voilà pourquoi je convie tous les Français, où qu'ils se trouvent, à s'unir à moi dans l'action, dans le sacrifice et dans l'espérance.

Notre patrie est en péril de mort.

Luttons tous pour la sauver!

VIVE LA FRANCE !

GÉNÉRAL DE GAULLE

QUARTIER-GÉNÉRAL,
4, CARLTON GARDENS,
LONDON, S.W.1

A kezdeti időszak mérlege meglehetősen vegyes volt. Az Angliában állomásozó francia csapatok elsöprő többsége parancsnokaival együtt kérte hazaszállítását, amire hamarosan sor került, és a következő hónapok során csupán kevesen döntöttek a harc folytatása mellett. Az ő soraikat viszont folyamatosan gyarapították azok a katonák, tengerészek és repülősök, akik egyénileg vagy kisebb csoportokban tettek kísérletet arra, hogy átszeljék a La Manche csatornát és csatlakozzanak De Gaulle-hoz. A német megszálló erők berendezkedéséig sok száz embernek sikerült az igencsak veszélyes átkelés. Ugyanakkor a vezető politikusok és katonák, akik egy része Nagy-Britanniában és a francia gyarmatbirodalomban tartózkodott – tehát nem állt közvetlen francia állami ellenőrzés alatt –, nem kívánt csatlakozni egy alig ismert katonatiszt kétesnek tűnő vállalkozásához. Ennek eredményeként a Szabad Franciaország június végén még csupán alig 2.000 főt számlált, akik között egyáltalán nem voltak olyan ismert személyiségek, akik bevezették volna a többi potenciális jelentkezőt.²⁴ Csúpan két olyan tisztviselő akadt, aki elméletileg jelentős befolyással rendelkezett és De Gaulle oldalára állt, a legmagasabb rangú, ötcillagos tábornok Georges Catroux és Paul Legentilhomme dandártábornok.²⁵ A két főtiszt, akik Indokínában, illetve Francia Szomaliföldön töltöttek be vezető tisztséget, a Szabad Franciaország mellé álltak, de mivel nem készítették elő ezt a döntésüket, végül csupán egyedül, jelentősebb fegyveres erő vagy az általuk irányított terület nélkül csatlakoztak a mozgalomhoz.²⁶

Valódi katonai erőt az átmenetileg Angliában található francia egységek soraiban kifejtett propaganda hatására sikerült felmutatni, ugyanis július folyamán ezek közül sikerült csatlakozásra bírni hozzávetőlegesen 4.500 főt,²⁷ akik közül 1.300 idegenlégiós és hegyivadász – a narviki összecsapás²⁸ túlélői – képviselte a legmagasabb harcértéket,²⁹ valamint három bevethető hadihajó³⁰ körülbelül 400 fős legénységgel. 1940. július 15-én a francia haditengerészet 11.500 tagja tartózkodott Angliában, de közülük csupán 882 fő csatlakozott a francia kezdeményezéshez és 700 a brit haditengerészethez. Utóbbiban egyébként az angolok fellépése is komoly szerepet játszott, mivel számos esetben megtiltották a szabad francia tisztek belépését a gyűjtőtáborokba, miközben a magasabb zsold ígéretével toborzótevékenységet folytattak a francia tengerészek között. Ennek következtében a Szabad Francia Haditengerészet létszáma csak nagyon lassan növekedett és a fegyvernem még sokáig nem tudott komolyabb bevethető erőt felmutatni.³¹

A kezdeti időszak mérlege meglehetősen vegyes volt. Az Angliában állomásozó francia csapatok elsöprő többsége parancsnokaival együtt kérte hazaszállítását, amire hamarosan sor került, és a következő hónapok során csupán kevesen döntöttek a harc folytatása mellett.

▲ *A Szabad Franciaországhoz csatlakozott idegenlégiósok július 14-i felvonulása Londonban*³²

A magasabb beosztású tisztek kategorikusan távol maradtak De Gaulle-tól, így amikor június 30-án Emile Muselier admirális (egyetlenként a francia haditengerészet 60 admirálisa közül)³³ bejelentette csatlakozását,³⁴ azonnal megkapta a szervezés alatt álló szabad francia tengeri és légi erők feletti parancsnokságot.³⁵ Utóbbiak létszáma július végén már közel 500 főre volt tehető, mivel a csatlakozni vágyók az esetek egy részében egyszerűen beszálltak gépükbe és átrepültek Angliába. Sokszor persze ennél sokkal nehezebb és veszélyesebb úton jutottak el a szigetországba, de számuk folyamatosan nőtt. Ugyanakkor bevetésükhöz olyan stabil és hosszú távon is fenntartható infrastruktúra lett volna szükséges, amivel a mozgalom nem rendelkezett, ebből kifolyólag francia fennhatóság alatt álló autonóm alakulatok felállításáról és önálló akciókról ekkor még szó sem lehetett.³⁶

Ugyanakkor ez a meglehetősen heterogén összetételű és kérdéses harcértékű mozgalom meglehetősen gyenge legitimitációval rendelkezett, hiszen csupán a brit diplomácia ismerte el létezését. A helyzet javítása érdekében a Szabad Franciaországnak meg kellett szilárdítani helyzetét, amelyre a legjobb lehetőség a francia gyarmatbirodalom területén³⁷ kínálkozott. De Gaulle elképzelései szerint a gyarmatok csatlakozása jelentős emberi és anyagi erőforrásokkal gyarapíthatta a mozgalmat, ugyanakkor pedig hozzájárulna szélesebb körű diplomáciai elismeréséhez is. Ráadásul az első sikerhez nem is kellett komoly erőfeszítéseket tenni, mivel a francia-brit fennhatóság alatt álló Új-Hebridák (ma Vanuatu) vezetése nevében Henri Sautot kormányzó július 22-én táviratban jelezte De Gaulle tábornoknak, hogy a terület csatlakozik a szabad franciákhoz.³⁸

A kezdeti sikeren felbuzdulva a tábornok célul tűzte ki az afrikai francia területek átállítását a saját oldalára, mivel a francia kormány által aláírt fegyverszüneti szerződés értelmében az itt állomásozó gyarmati haderő továbbra is komoly erőt képviselt, amelynek bevonásával a Szabad Francia Erők látványos növekedést tudnának elérni rövid időn belül. Ugyanakkor reális esély a sikerre kizárólag Fekete-Afrikában kínálkozott, ahol a helyi politikai és katonai vezetés nem állt olyan szigorú ellenőrzés alatt az anyaország részéről, mint az észak-afrikai francia területeken. A közép-afrikai régió francia területeinek vezetőivel megkezdett titkos tárgyalások³⁹ látványos eredményeket hoztak: augusztus 26-án Csád, 27-én Francia Kamerun,⁴⁰ 28-án Kongó (ma Kongói Köztársaság), 31-én pedig Oubangui-Chari (ma Közép-afrikai Köztársaság) is csatlakozott a szabad franciákhoz, így a közép-afrikai francia területek Gabon kivételével teljes egészében szabad francia fennhatóság alá kerültek.⁴¹

A gyors siker felbátorította De Gaulle-t, hogy katonai akciót szervezzen Francia Nyugat-Afrika átállítása érdekében, melynek kulcsa Szenegál megszerzése volt az ún. Menace (fenyegetés) hadművelet keretében. A Churchill-el és a brit vezérkarral folytatott egyeztető tárgyalások után augusztus 31-én jelentős francia-brit erők szálltak hajóra Liverpool-ban. A személyesen De Gaulle vezetése alatt álló 2.045 szabad francia katonát⁴² holland és francia hajók szállították, akikhez még egy hozzávetőlegesen 7.000 fős brit és lengyel kontingens is csatlakozott.⁴³ Támogatásukról egy jelentős erőket (két csatahajót, négy cirkálót, egy repülőgép-hordozót és kilenc rombolót)⁴⁴ felsorakoztató brit flottakötélék gondoskodott. A kidolgozott terv azonban kútba esett, amikor szeptember 14-én a Vichy-kormány utasítására két francia cirkáló és három romboló futott be Dakar kikötőjébe (ahol már eleve egy csatahajó, 6 aviso-hajó⁴⁵ és 3 tengeralattjáró állomásozott)⁴⁶ a gyarmat védelmének megerősítésére,⁴⁷ amelyet kilenc Észak-Afrikából és Franciaországból áthelyezett gyarmati zászlóalj megérkezése is tovább szilárdított.⁴⁸ Bár felmerült a hadművelet lefújása, De Gaulle erélyes fellépésének hatására végül folytatódott az akció. Szeptember 23-án reggel szabad francia követek érkeztek a városba légi és tengeri úton, azonban a helyi közigazgatás vezetői mereven elzárkóztak minden tárgyalástól, sőt egy részüket letartóztatták, másokat közülük pedig tisztázatlan körülmények között lelőtték.⁴⁹ Ennek eredményeként három szabad francia katona meghalt, hét megsebesült, hét pedig eltűnt.⁵⁰ Ezt követően a francia-brit kötelék partraszállást kísérelt meg, a heves ellenállással szembesülve azonban a szabad francia vezérkar az első próbálkozás után nem erőltette tovább a hadműveletet.⁵¹ Ugyanakkor Churchill közvetlen parancsára heves tengeri ütközet bontakozott ki a védőkkel, amelyek eredményeképp a Vichy-kormány fennhatósága alatt álló két tengeralattjáró és egy romboló elsüllyedt,⁵² míg brit részről 19 repülőgép veszett oda vagy vált javíthatatlanná és három cirkáló súlyosan megrongálódott.⁵³ Összességében a hadművelet szabad francia oldalról nézve teljes kudarcra zárult, egyértelművé vált, hogy Francia Nyugat-Afrika szilárdan felsorakozott a Vichy-kormány mellett.⁵⁴

Ez mind a brit, mind a szabad francia vezetés számára csalódást jelentett, mivel a nagy lakossággal rendelkező, nyersanyagokban gazdag és viszonylag fejlett régió

megszerzése fontos lépés lett volna a tengelyhatalmak elleni harcban. Ugyanakkor számot vetve a realitásokkal De Gaulle ezt követően a közép-afrikai francia területek feletti ellenőrzés megszilárdítására koncentrált és október 12-én utasítást adott Gabon elfoglalására, mely augusztus 29-i szándéknyilatkozata ellenére a beérkező anyaországi erők nyomására végül nem követte a szomszédos francia gyarmatok példáját és nem állt át a szövetségesek oldalára.⁵⁵ A területet viszonylag komoly erők védték: hat gyarmati lövészsorozat, helyi mozgósítottak és tengerészek,⁵⁶ valamint egy hadihajó, egy tengeralattjáró és három bombázó.⁵⁷ A hadművelet 1940. november 1-én indult meg, amikor a Pierre Kœnig százados vezetése alatt álló csapatok (az Idegenlégió 13. könnyűdandára,⁵⁸ tengerészgyalogosok, szenegáli és kameruni lövészek)⁵⁹ partra szálltak, hogy saját honfitársaik ellen harcoljanak a gyarmat visszahódításáért. A komoly harci tapasztalatokkal rendelkező csapatok határozott fellépésének köszönhetően a hadjárat Libreville elfoglalásával november 10-én gyorsan és kevés veszteséggel (36 halott) ért véget,⁶⁰ valamint a védelem két hadihajója is megsemmisült a harcokban.⁶¹ Ennél komolyabb problémát jelentett az a tény, hogy a katonáknak korábbi fegyvertársaik ellen kellett harcolniuk,⁶² ami rossz hatást gyakorolt az alakulatok moráljára.⁶³ Ez egyértelműen látszott például a légiosoknak az év végén lejáró szerződéseinek meghosszabbításán: az Idegenlégió tagjainak 15 %-a az alakulattól való kilépés mellett döntött, aminek következtében a könnyűdandár létszáma 800 főre (26 tisztt, 97 altiszt, 677 közlegény) esett vissza.⁶⁴

▲ Szabad francia csapatok Gabonban⁶⁵

Gabon gyors elfoglalása mellett további kisebb sikerek fémjelezték 1940 őszét,⁶⁶ mivel újabb francia területek döntöttek a Szabad Franciaországhoz való csatlakozás mellett. Szeptember 7-én az Indiai Francia Telepek,⁶⁷ 9-én az Óceániai Francia Telepek,⁶⁸ majd 24-én Új-Kaledónia eredeti vagy frissen hatalomra került vezetése választotta De Gaulle tábornok taborát.⁶⁹ Az Afrikában szabad francia irányítás alá került térséget közel hárommillió négyzetkilométeres kiterjedésű volt és hatmillió fős lakossággal (köztük 5.000 európai származásúval) rendelkezett. 1940 őszén ezt a területet Szabad Francia Afrikának nevezték el⁷⁰ és fontos szerepet kapott a kelet-afrikai brit csapatok utánpótlásában, mivel ennek segítségével kelet-nyugati tengelyen összeköttetés jött létre az ott harcoló egységekkel.⁷¹

De Gaulle utasításainak és az afrikai kontinensen kialakult hadi helyzetnek megfelelően a francia erők harcba vetésére két területen került sor 1940-1941 fordulóján: Líbiában és Eritreában. Mindkét terület olasz fennhatóság alatt állt, és az ott állomásozó hozzávetőlegesen 400.000 olasz katona komoly fenyegetést jelentett a Kelet-Afrikát és Közél-Keletet biztosító alig 40.000 fős brit helyőrségre nézve az 1940. június 10-i Franciaországhoz és Nagy-Britanniához intézett olasz hadüzenet után. Ebből kifolyólag De Gaulle már július 14-én javasolta Archibald Wavell tábornoknak, a térség brit katonai parancsnokának, hogy a rendelkezésre álló szabad francia egységeket irányítsák át a francia irányítás alatt álló kelet-afrikai Dzsibutiba, ahol a helyi katonai parancsnok, Paul Legentilhomme tábornok már június folyamán jelezte szándékát a harc folytatására a britek oldalán. A szövetséges hatalom gyors fellépésének hiánya azonban megbosszulta magát, a Vichyből érkező Maxime Germain tábornok július végén leváltotta a főtisztet, aki augusztus 1-jén elhagyta a területet, hogy felajánlja szolgálatait a Szabad Francia Erőknek. Ennek következtében a kelet-afrikai hadműveletek a stratégiai fekvésű és komoly helyőrséggel rendelkező terület nélkül indultak meg, ami nem könnyítette meg a kis létszámú brit és szabad francia csapatok feladatát.⁷²

A Keleti Francia Dandár az eritreai harcokban

Az expanziós politikát folytató Olaszország a 30-as évek folyamán elfoglalta Afrika utolsó független királyságát, Etiópiát, az így létrejött Olasz Kelet-Afrikában pedig igen jelentős erőket állomásoztatott (280.000 fő). Bár ezek 70 százaléka bennszülöttekből állt és az eritreai csapatok kivételével általában alacsonyabb harcértéket képviselt, a csapatok komoly fenyegetést jelentettek a szomszédos brit gyarmatokra.⁷³ Mivel a brit hadvezetést 1940 nyarán az anyaország védelme kötötte le, a helyi erők főparancsnoka, Amadé, Etiópa alkirálya és Aosta hercege elrendelte Brit Szomáliföld elfoglalását egy korlátozott akció keretében. 1940. augusztus 3. és 19. között lezajló hadművelet teljes sikert hozott az olasz hadseregnek, mivel a hatszoros túlerőben lévő támadó erők két hét alatt kiszorították a gyarmatról a 4.000 fős brit helyőrséget, amelyet a Brit Királyi Haditengerészet hajói vontak ki Berbera kikötőjéből.⁷⁴

Az ezt követő periódus az erőgyűjtés időszaka volt a szövetségesek számára, akik 1941 januárjában látták elérkezettnek az időt, hogy – jelentős számbeli hát-

rányuk ellenére (összesen 90.000 fő áll rendelkezésükre) – támadást indítsanak a Kelet-Afrikában (Etiópia, Eritrea, Brit és Olasz Szomáliföld) állomásozó olasz csapatok ellen és kiiktassák az általuk jelentett veszélyt. De Gaulle kívánságának megfelelően kisebb alakulatok mellett a támadó erők részét képezte a frissen felállított Keleti Francia Dandár is,⁷⁵ melyet számos különböző harcértékű egységből gyúrtak össze annak érdekében, hogy a Szabad Francia Erőket egy jelentősebb egység képviselje a hadszíntéren.⁷⁶ A tábornok eredeti elképzelése szerint egy könnyűhadosztályt kellett volna bevetni a brit erők oldalán az olaszok ellen, azonban a rendelkezésre álló erők és az idő szűkössége miatt végül csupán egy dandárt állítottak fel meglévő, illetve szervezés alatt álló heterogén egységek összeolvastásával. Elméletben a dandár még így is jelentős erőt képviselt, hiszen soraiba tartozott az Idegenlégió 13. könnyűdandárja, az 1., 2. és 3. menetzászlóalj, egy tüzérségi egység (összesen 2 darab 75 mm-es löveg), valamint egészségügyi, utász- és szállítóalakulatok. A valóságban azonban a felsorolt nagyobb egységek közül csupán kettő volt rövid időn belül hadra fogható, a 13. könnyűdandár és a 3. menetzászlóalj, így ezek vettek részt a kelet-afrikai harcokban összesen 2.000 főt meg nem haladó létszámmal.⁷⁷

A fentiekén kívül két kisebb alakulat is csatlakozott a dandárhoz. Egyrészt az 1. tengerészgyalogos zászlóalj 3. százada 250 fővel Jacques Savey százados parancsnoksága alatt 1941. március 26-án érkezett meg a hadszíntérre és ezt követően osztották be a magasabb egység állományába, hogy részt vehessen a hadműveletekben.⁷⁸ Másrészt a Paul Jourdir százados vezetése alatt álló 1. marokkói szpáhi svadron volt az első francia egység, melyet bevetettek a térségben. A százados embereivel 1940. július 2-án elhagyta szíriai állomáshelyét, hogy az angolok oldalán folytassa a harcot.⁷⁹ 1940 júliusa és októbere között a 113 főt számláló alakulat a Szuezi-csatorna védelmére beosztott brit csapatokat erősítette, majd egyhónapos felkészítés után december folyamán Szudán déli részére helyezték át, hogy részt vegyen az etiópiai harcokban. A gyors mozgású lovas egység a 8. indiai hadosztály kötelékében számos felderítő akcióban vett részt 1941 első hónapjaiban, melyek során számos alkalommal összecsapott az olasz alakulatokkal. A brit offenzíva

Az expanziós politikát folytató Olaszország a 30-as évek folyamán elfoglalta Afrika utolsó független királyságát, Etiópiát, az így létrejött Olasz Kelet-Afrikában pedig igen jelentős erőket állomásoztatott (280.000 fő). Bár ezek 70 százaléka bennszülötkekből állt és az eritreai csapatok kivételével általában alacsonyabb harcértéket képviselt, a csapatok komoly fenyegetést jelentettek a szomszédos brit gyarmatokra.

megindulása után mozgékonyságának köszönhetően sikerrel támadta a visszavonuló olasz egységeket.⁸⁰ A hadjárat a szpáhik számára március 31-én ért véget, mikor De Gaulle tábornok ünnepélyes keretek között a svadron számos tagját tüntette ki a Felszabadítási Érdemrenddel.⁸¹

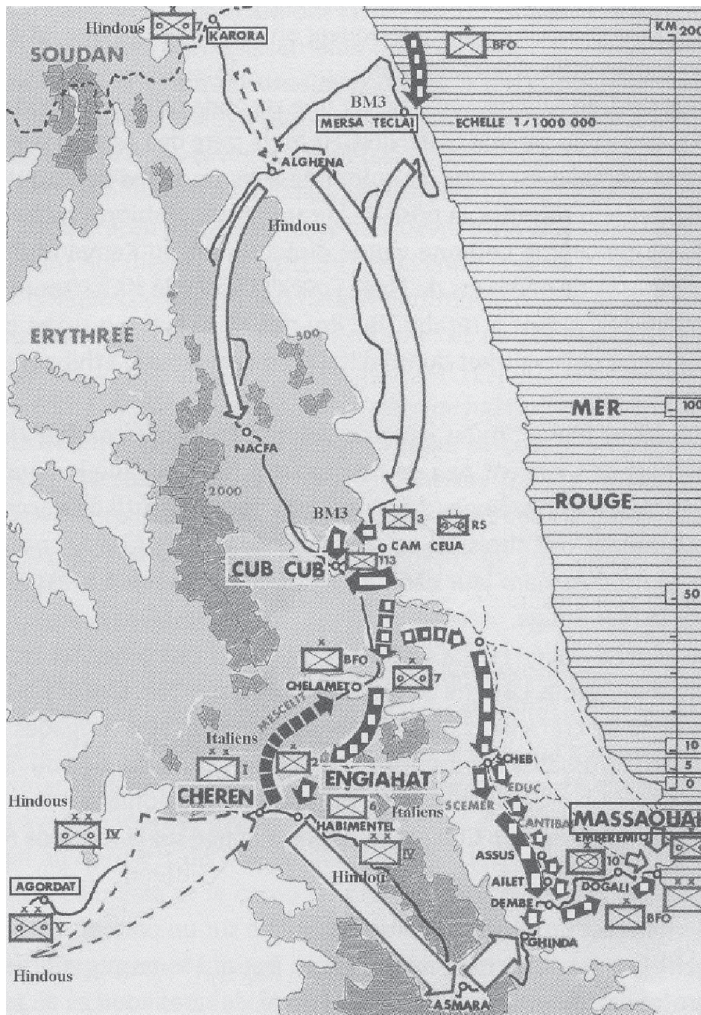
A szövetséges erők az 1940 második felében gondosan kidolgozott tervek alapján 1941. január 19-én három irányból indítottak támadást az olasz kézen lévő kelet-afrikai területek ellen. Brit-francia erők Szudánból indultak meg dél felé, brit nemzetközösségi csapatok Kenyából támadtak keleti és északi irányba, míg az úgynevezett Gideon erő, azaz a brit támogatást élvező etióp partizánok Etiópia belsejében indítottak támadóakciókat az olasz megszálló erők ellen.⁸²

A francia csapatok az északról támadó oszlopban kaptak helyet, de nem egyszerre kerültek bevetésre, mivel különböző útvonalakon és különböző időben érkeztek meg korábbi nyugat-afrikai állomáshelyükről. A Pierre Garbay őrnagy vezette 3. menetzászlóalj szárazföldön teherautókkal tette meg a 3.000 kilométeres utat Szudánig, ahonnan egy szállítóhajó szállította az egységet Eritreába.⁸³ Az alakulat 1941. február 12-én csatlakozott a Rawdon Briggs tábornok irányítása alatt álló 7. indiai dandárhoz,⁸⁴ amely fontos feladattal rendelkezett: el kellett foglalnia az eritreai fővárostól 200 kilométerre északra található Keren városának védelmét biztosító Kub-Kub erődöt. Mivel a város fontos közlekedési csomópont volt, bevétele nélkül a további előrenyomulás a főváros felé kivitelezhetetlen volt.⁸⁵

A védekezésre berendezkedett olasz hadsereg könnyen védhető helyen épített ki harcállásokat, melyek elfoglalása igen nehéznek ígérkezett a szövetséges erők számára. Miután a brit csapatok több sikertelen támadást indítottak az erőd ellen, Briggs tábornok a francia egységet kétirányú átkaroló hadművelet végrehajtására utasította az erődöt védő 44. olasz gyarmati dandár 112. zászlóalja ellen.⁸⁶ A négy-napos akció február 20. és 23. között zajlott és négy lépcsőben hajtották végre. 20-án a zászlóalj 10. százada északról bekerítette az olasz állásokat; 21-én a fenti művelet folytatásával egyidejűleg déli irányból is megindult a bekerítő akció; 22-én a zászlóalj alegységei megszilárdították új pozícióikat, bevárták az erősítéseket és ezzel teljessé tették a bekerítést; 23-án pedig brit Bren lánctalpas harci járművek segítségével felszámolták az olasz védelmet.⁸⁷ Noha a harci tapasztalatokkal nem rendelkező, gyengén felszerelt zászlóaljnak rendkívül nehéz és a védelem számára kifejezetten előnyös terepen kellett végrehajtania a támadást, az teljes sikerrel zárult.⁸⁸ A francia egység tagjai 450 hadifoglyot ejtettek és egyebek között négy 65 mm-es ágyút zsákmányoltak, miközben 17 halottat és 44 sebesültet veszítettek.⁸⁹ Bár ez a győzelem csupán egy lépés volt az eritreai harcok lezárása felé, francia szempontból igen jelentősnek számított, mivel ez volt az első francia győzelem az afrikai kontinensen a tengelyhatalmak ellen.

A francia dandár másik fele csupán ezt követően érkezett meg a hadszíntérre, mivel az alakulatnak ez a része Nyugat-Afrikából a Jóreménység fokának megkezdésével öt hét alatt hajón tette meg az utat Szudánig, ahonnan vasúton szállították Eritrea északi részére. A két alegység hivatalosan március 6-án egyesült, tehát a Monclar ezredes⁹⁰ parancsnoksága alatt álló dandár ettől kezdve volt teljes harcérté-

kével bevethető állapotban a 7. indiai dandárhoz csatolva, amellyel együtt alkották a Briggs harccsoportot. Mivel a brit csapatok előrenyomulását a Keren környéki erős védelem február eleje óta feltartóztatta, a francia erősítést kívánták felhasználni a helyzet megoldására. Az újonnan létrehozott harccsoportnak ugyanis azzal kellett megkönnyítenie a várost nyugatról ostromló két indiai hadosztály feladatát, hogy a települést keletről övező hegyeken átvágva elvágja a tenger felé a védők összeköttetését, ami mindenképpen a védelem egy részének átcsoportosítását eredményezi és ezzel hozzájárul a nyugati támadás sikeréhez. A feladat tehát egy nagyszabású elterelő hadművelet végrehajtása volt, amelyet azonban az Engiahát-hegység több ezer méter magas csúcsai között kellett kivitelezni, minimális utánpótlással, miközben fokozódó olasz ellenállásra, sőt esetleges ellentámadásra kellett számítani.⁹¹

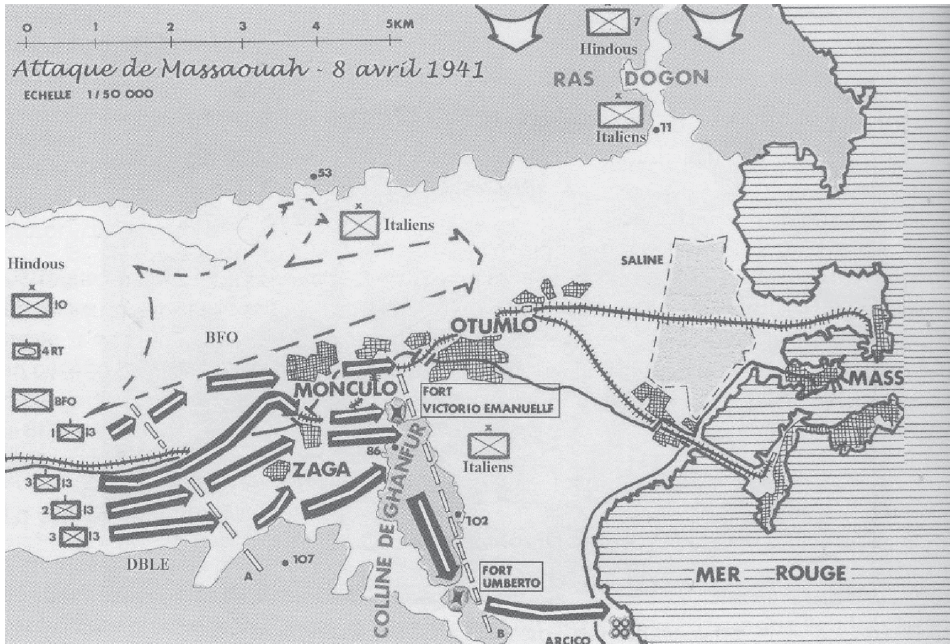

▲ Az eritreai hadjárat⁹²

A bekerítő akcióban résztvevő katonák a nehéz terepre való tekintettel a szükséges fegyverzetten kívül csupán minimális felszerelést vittek magukkal, mindent más szállításáról az alakulathoz rendelt tevék oszlopok gondoskodtak, amelyek a 101. szállítószázad kötelékébe tartoztak.⁹³ A francia katonák március 12-én 21 órakor indultak útnak, hogy az éjszakai sötétség elrejtse őket az olasz megfigyelők elől. Ez a számításuk be is vált, azonban a trópusi egyenruhába öltözött katonákat komoly kihívás elé állította az alacsony hőmérséklet és a nehéz terep. Másnap reggel pedig az olasz előőrsök is észrevették a hadoszlopot, amelyet azonnal tűz alá is vettek egy 2.030 méter magas hegy oldaláról, amelyet a szövetségesek Nagy Willy-nek neveztek el. A váratlan helyzetet a légiósok gyors reakciója mentette meg, akik a rendelkezésre álló erőkkel azonnal támadást indítottak az olasz állások ellen, amelyeket két halott és három sebesült árán el is foglaltak, ezzel pedig biztosították a hadművelet folytatásának lehetőségét.⁹⁴

A következő lépés az olaszok által erősen védett Engiahath hegyerincének elfoglalása volt, amely lehetővé tette a kijelölt út elérését és ezáltal a hadműveleti cél teljesítését. A támadást újból a légiós zászlóaljra bízta, míg ezalatt a nehéz terepen a lőszer- és vízutánpótlásról a menetzászlóalj gondoskodott. A március 15-én reggel megindított akció azonban nem a tervezett módon alakult. A két támadóoszlop egymástól elszakadva indította meg támadását az olasz állások ellen, amelyekben a védők a brit tüzérség más elfoglaltságai miatt teljesen sértetlenül és felkészülve várták a franciákat. A kedvező magaslati pozíciók, a nagyobb hatótávolságú aknavetők és a több alkalommal megindított ellentámadások segítségével az olasz katonák igen nagy veszteségeket okozva verték vissza a francia támadást.⁹⁵ A legnagyobb meglepetést az okozta, hogy a korábbi felderítési adatokkal szemben a védelem meglepően erős volt, két teljes zászlóalj (a 31. és a 151.) és egy tüzérségi üteg védte a stratégiai fontosságú állásokat. Ez a tévedés a vereségen kívül 11 halottba és 35 sebesültbe került a légiósoknak.⁹⁶

A március 20. és 25. közötti időszakot a francia alakulat a következő támadáshoz szükséges utánpótlás felhalmozásával és intenzív járőrözéssel töltötte, melynek eredményeképpen közel száz foglyot is ejtettek. Eközben a két indiai hadosztály teljes légi és tüzérségi fölényt élvezve folyamatosan támadta az olasz állásokat, melyek védői lassan felőrlődtek az anyagi fölényrel szembeni harcban. A britek a végső támadást március 25-én indították meg, amelyhez a szövetséges vezérkar utasításainak megfelelően március 27-én a francia dandár is csatlakozott.⁹⁷ A gondosan megtervezett és precízen végrehajtott akció azonban már csupán üres állásokat talált, mivel az olasz védők előző éjszaka megkezdték a visszavonulást kelet felé. Ennek következtében az offenzíva üldöző hadműveletté alakult át, amely még másnap is folytatódott, és ennek során több száz foglyot ejtettek a rendezetlenül visszavonuló olasz csapatok soraiból.⁹⁸

▲ Masszava elfoglalása⁹⁹

A kulcsfontosságú város elfoglalása után a szövetséges támadás két irányban folytatódott: az egyik hadoszlop az eritreai főváros, Aszmara ellen vonult, míg a Briggs harccsoport a legfontosabb kikötő, Masszava elfoglalására indult. A gyorsaság létfontosságú volt annak érdekében, hogy az ellenség újraszerveződését megakadályozzák, így a kikötőváros elleni támadásban csak a motorizált alakulatok vettek részt. A franciák esetében ez azt jelentette, hogy a 3. menetzászlóaljtagt újból hátrahagyták, és csupán a légiós zászlóalj vett részt az akcióban néhány kisebb kiegészítő alegységgel megerősítve, amelyek számára elegendő járművet tudtak szerezni.¹⁰⁰ Az április 2-án meginduló hadoszlop nem találkozott jelentősebb ellenállással a tengerpartig vezető úton, így 8-án már a végső támadást indíthatta meg Masszava ellen. A jól kiépített védelemmel rendelkező város bevételében a légiós egységen kívül az 5. indiai hadosztály vett részt. A nyugati irányból támadó francia egység jelentős brit tüzérségi támogatást élvezve aránylag könnyen törte meg az erős állásokat elfoglaló és számbeli fölényben lévő védősereg ellenállását, amely délre gyakorlatilag teljesen beszüntette az ellenállást.¹⁰¹ A 11.500 főt számláló helyőrség 2.800 tagja a franciáknak adta meg magát, köztük a teljes eritreai olasz vezérkar (számos tábornok és egy ellentengernagy),¹⁰² ami kétségkívül jelentős fegyvertény volt az aránylag kis létszámú francia haderő számára.¹⁰³

Összefoglalás

Ez a katonai győzelem rendkívül fontos volt a szabad franciák számára, hiszen a tengelyhatalmak ellen elért siker nem csupán a közelmúltban létrehozott szabad francia

dandár harcértékét bizonyította, hanem a mögötte álló politikai szervezet, valamint a De Gaulle tábornok által a szövetséges táborban folytatott küzdelem légjogosultságát is messzemenőig igazolta. Az itt aratott siker alapozta meg a Szabad Francia Erők létszámának növelését, jobb fegyverekkel való ellátását, majd pedig újbóli bevetéseit más hadszíntereken, ami távlatilag hozzájárult ahhoz, hogy Franciaország a győztesek oldalán fejezze be a háborút. ☀

Jegyzetek

- 1 Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-16-4-III. kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.
- 2 A teljesség igénye nélkül például Andrieu – Braud – Guillaume, 2006; De Wailly, 1990; Gallo, 1998; Roussel, 2002.
- 3 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 16.
- 4 Cointet–Cointet, 2000: 332-333.
- 5 Muracciole, 2002: 359-360.
- 6 De Gaulle, 2008: 226.
- 7 SHD 4 P 1. Historique des Forces françaises libres, t. 1, 9.
- 8 Broche-Cañtucoli-Muracciole, 2007: 29-33.
- 9 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 1.
- 10 Az ő számuk egyébként igen jelentős volt ekkor, hiszen a dunkerque-i mentőakció után 115.000 francia katona és haditengerész tartózkodott a Brit-szigeteken.
- 11 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 5.
- 12 Jackson, 2004: 464-465.
- 13 Lormier, 2006: képmelléklet, 1. kép.
- 14 Broche-Cañtucoli-Muracciole, 2007: 44.
- 15 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 91.
- 16 AN 72 AJ 221. Les relations entre la France libre et le gouvernement britannique, 5.
- 17 Jackson, 2004: 465.
- 18 Cointet–Cointet, 2000: 334.
- 19 SHD 4 P 1. Historique des Forces françaises libres, t. 1, 2.
- 20 AN 72 AJ 221. Accord Churchill–De Gaulle du 7 août 1940.
- 21 Jackson, 2004: 467-468.
- 22 Montagnon, 2009: 258.
- 23 Chaline–Santarelli, 1989: 1.
- 24 SHD 4 P 1. Historique des Forces françaises libres, t. 1, 40.
- 25 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 3.
- 26 Broche-Cañtucoli-Muracciole, 2007: 44-45. o.
- 27 Számos forrás, köztük De Gaulle visszaemlékezései már ekkor 7.000 önkéntesről számol be, de ezt a számot valójában csak 1940 őszére sikerült elérni. Crémieux-Brilhac, 2000: 198.
- 28 A Norvégia északi részén található, a svéd vasérc tengeri szállításában stratégiai szerepet játszó Narvik városánál került sor a szövetséges erők első győzelmére a német csapatok ellen. Az 1940 áprilisában Norvégia megszállásáért, illetve biztosításáért folytatott versenyfutást a németek nyerték, akik tengeri és légi támadásokkal elfoglalták az ország nagy részét. Narvikba is ők érkeztek elsőként, azonban két egymást követő összecsapásban a beérkező brit flottakötelések április 10-én és 13-án megsemmisítették a német hajókat, amelyek korábban már partra tették a szárazföldi erőket. Ezek semlegesítésére brit, francia és lengyel csapatokkal erősítették meg a helyi norvég erőket (összesen kb. 24.500 fő állt így rendelkezésre), amelyek vereséget mértek a 6.000 főnél valamivel kisebb német támadóalakulatra. 12 P 81. 13e Demi-Brigade de la Légion étrangère, 10-15.; Bergot, 1975: 29-96.

- 29 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 7.
- 30 A *Rubis* és a *Narval* tengeralattjárók, illetve a *Président Houduce* járőrhajó, tehát kizárólag kisebb harcértékekkel bíró egységek.
- 31 Crémieux-Brilhac, 2014: 115-116.
- 32 Amicale, 2010: 51.
- 33 De Gaulle, 2008: 110.
- 34 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 15.
- 35 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 1.
- 36 Broche, 2002: 185-186.
- 37 Amely közel 13 millió négyzetkilométeren 110 millió lakossal rendelkező francia fennhatóság alatt Afrikában, Amerikában, a Közel-Keleten, Délkelet-Ázsiában és Óceániában.
- 38 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 12.
- 39 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 13.
- 40 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 5.
- 41 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 23-24.
- 42 Akik közül 160 tiszt és altiszt tartozott a közelmúltban felállított Szabad Francia Légierőhöz, de gépeik szárazföldön történő összeszereléséig harci bevetésen nem voltak bevethetőek. AN 72 AJ 239. Chasse libre (1), 3.
- 43 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 30., 33.
- 44 Masson, 2000: 204.
- 45 A két világháború időszakában elsősorban a francia haditengerészet használta ezt a nagyhatótávolságú, kis vízkiszorítású (2-3.000 tonnás) hadihajót, amelyet a gyarmati területeken való bevetésre készítettek fel. Alacsony merülésének köszönhetően nagyobb folyókön is használható volt, a fedélzetén szállított tengerészgyalogos század pedig komolyabb szárazföldi küldetéseket is lehetővé tett számára.
- 46 Montagnon, 2009: 272.
- 47 AN 72 AJ 220. Documents remis par Aristide Antoine, 13.
- 48 Clayton, 1994: 169.
- 49 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 39-40.
- 50 AN 72 AJ 220. Documents remis par Aristide Antoine, 14.
- 51 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 4.
- 52 Maggiar, 1984: 44.
- 53 Masson, 2000: 215-216.
- 54 Crémieux-Brilhac, 2014: 147-153.
- 55 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 6.
- 56 Összesen hozzávetőlegesen 250 európai és 1.000 bennszülött katona. AN 72 AJ 238. Gabon 1940, 2.
- 57 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 65.
- 58 A légiós egység állományának egy része lelkiismereti okokból nem vett részt az akcióban. Monclar, 2014: 179.
- 59 Összesen körülbelül 2.000 ember. AN 72 AJ 238. Gabon 1940, 2-3.
- 60 Comor, 1988: 114-118.
- 61 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 77.
- 62 A vesztes oldalon küzdő franciákat, akik nem akartak csatlakozni a Szabad Francia Erőkhöz, néhány hónapos internálás után hazajuttatták Franciaországba. AN 72 AJ 238. Gabon 1940, 5-6.
- 63 Gras, 1983: 18-19.
- 64 Montagnon, 2009: 239.
- 65 Amicale, 2010: 84.
- 66 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 25-26.

- 67 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 5.
- 68 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 3.
- 69 AN 72 AJ 225. Note sur le bataillon du Pacifique, 1.
- 70 SHD 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, t. 2, 20.
- 71 A statisztikák szerint 1941-ben 10.000, 1942 folyamán pedig 20.000 szövetséges gép haladt át a szabad francia légtéren, amely jól mutatja a terület jelentőségét utánpótlási vonalként. Crémieux-Brilhac 2013, 161.
- 72 Broche-Cañucoli-Muracciole, 2007: 65-66.
- 73 Comor, 1988: 125.
- 74 Keegan, 2008: 541-543.
- 75 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 9.
- 76 Broche, 2002: 100.
- 77 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 8.
- 78 Bollot-Jacquin, 1982: 32.
- 79 AN 72 AJ 238. L'origine du recrutement et des motivations des Forces françaises libres, 8.
- 80 AN 72 AJ 239. Journal du 1er escadron de marche des Spahis marocains, 9-10.
- 81 Vincent, 1983: 67-68.
- 82 Comor, 1988: 126.
- 83 Notin, 2000: 271.
- 84 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 7.
- 85 Broche, 2002: 100-101.
- 86 Vincent, 1983: 69-70.
- 87 Notin, 2000: 272.
- 88 SHD 4 P 4. Historique des Forces françaises libres, t. 3., 142.
- 89 Gras, 1983: 28-33.
- 90 Akinek valódi neve Raoul Magrin-Vernerey volt és Budapesten született, a Ralph Monclar álnévet sok más szabad francia tiszthez hasonlóan családjá védelmében vette fel. Monclar, 2014: 175-176.
- 91 Comor, 2013: 339-340.
- 92 Amicale, 2010: 93.
- 93 Dulau, 1982: 77.
- 94 Vincent, 1983: 81-82.
- 95 Comor, 1988: 130-132.
- 96 Broche-Cañucoli-Muracciole, 2007: 76.
- 97 Notin, 2000: 275-276.
- 98 Gras, 1983: 37-40.
- 99 Amicale, 2010: 99.
- 100 SHD 4 P 4. Historique des Forces françaises libres, t. 3., 154.
- 101 AN 72 AJ 220. Chronology of the Free French activities, 8.
- 102 Ebben a sikerben oroszlánrésze volt Monclar ezredesnek, aki mindössze egy motoros felderítőszakasszal kényszerítette megadásra az olasz vezérkari tiszteket. Trouplin, 2010: 731.
- 103 Broche-Muracciole, 2010: 210.

Felhasznált irodalom

Levéltári források

Archives nationales:

- 72 AJ 220. Chronologies de la France libre et de la France combattante.
- 72 AJ 221. Documents sur la France libre.
- 72 AJ 225. Territoires ralliés à la France libre.
- 72 AJ 238. Généralités.

- 72 AJ 239. Forces aériennes françaises libres (FAFL).
- Service Historique de Défense:
- 4 P 1. Historique des Forces françaises libres, tome 1.
 - 4 P 2. Historique des Forces françaises libres, tome 2.
 - 4 P 4. Historique des Forces françaises libres, tome 3.
 - 12 P 81. 13e Demi-Brigade de la Légion étrangère.

Könyvek

- Amicale de la 1ère DFL (2010): L'épopée de la 1ère Division Française Libre par ceux qui en étaient. Paris, Amicale de la 1ère DFL.
- Andrieu, Claire – Braud, Philippe – Picketty, Guillaume (szerk.) (2006): Dictionnaire de Gaulle, Paris, Robert Laffont.
- Bergot, Erwan (1975): La Légion au combat. Narvik, Bir-Hakeim, Dien Bien Phu. Paris, Presses de la Cité.
- Broche, François (2002): L'Armée française sous l'Occupation. La métamorphose. Paris, Presses de la Cité.
- Broche, François – Caïtucoli, Georges – Muracciole, Jean-François (2007): La France au combat de l'Appel du 18 juin à la victoire. Paris, Perrin.
- Broche, François – Muracciole, Jean-François (szerk.) (2010): Dictionnaire de la France libre. Paris, Robert Laffont.
- Chaline, Emile – Santarelli, Pierre (1989): Historique des Forces navales françaises libres. Paris, Service Historique de la Marine.
- Clayton, Anthony (1994): Histoire de l'armée française en Afrique 1830-1962. Paris, Albin Michel.
- Cointet, Michèle – Cointet, Jean Paul (szerk.) (2000): Dictionnaire historique de la France sous l'Occupation. Paris, Tallandier.
- Comor, André-Paul (1988): L'Épopée de la 13ème Demi-brigade de Légion Etrangère 1940-1945. Paris, Nouvelles Editions Latines.
- Crémieux-Brilhac, Jean-Louis (2014): La France Libre. De l'appel du 18 Juin à la Libération. Paris, Gallimard.
- De Gaulle, Philippe (2008): Apám, De Gaulle. Beszélgetések Michel Tauriacal. Budapest, Európa.
- De Wailly, Henri (1990): De Gaulle sous le casque. Abbeville 1940. Paris, Perrin.
- Gallo, Max (1998): De Gaulle. 4 kötet. Paris, Robert Laffont.
- Gras, Yves (1983): La 1ère D.F.L. Les Français libres au combat. Paris, Presses de la Cité.
- Jackson, Julian (2004): La France sous l'Occupation. 1940-1944. Paris, Flammarion.
- Keegan, John (2008): A második világháború. Budapest, Európa.
- Lormier, Dominique (2006): C'est nous les Africains. L'épopée de l'armée française d'Afrique 1940-1945. h. n., Calmann-Lévy.
- Maggiar, Raymond (1984): Les fusiliers marins de Leclerc. Une route difficile vers De Gaulle. Paris, France-Empire.
- Masson, Philippe (2000): La Marine française et la guerre 1939-1945. Paris, Tallandier.
- Monclar, Fabienne (2014): Monclar. Le Bayard du XXe siècle. Versailles, Via Romana.
- Montagnon, Pierre (2009): La France dans la guerre de 39-45. Paris, Pygmalion.
- Muracciole, Jean-François (2002): La France pendant la Seconde Guerre mondiale. Paris, Librairie Générale Française.
- Notin, Jean-Christophe (2000): 1061 Compagnons. Histoire des Compagnons de la Libération. Paris, Perrin.
- Roussel, Éric (2002): Charles de Gaulle. Paris, Gallimard.
- Trouplin, Vladimir (2010): Dictionnaire des compagnons de la Libération. Bordeaux, Elytis.
- Vincent, Jean-Noël (1983): Les Forces françaises dans la lutte contre l'Axe en Afrique. Les Forces françaises libres en Afrique 1940-1943. Paris, Ministère de la Défense.

Tanulmánykötetben megjelent szövegek

- Crémieux-Brilhac, Jean-Louis (2000): „La France libre”. In Azéma, Jean-Pierre – Bédarida, François (szerk.): La France des années noires. De la défaite à Vichy. Paris, Éditions du Seuil. 191-242. pp.

Folyóiratban megjelent tanulmányok

- Bollot, Michel – Jacquin, Denis (1982): „L’Histoire du Premier Bataillon d’Infanterie de Marine de la France libre”. Icare, 101. sz. 32-34. pp.
- Dulau, Jean (1982): „La 101e Compagnie du Train”. Icare, 101. sz. 77-79. pp.

A szerzőről

PhD, egyetemi adjunktus,

tanszékvezető

PTE BTK Romanisztika Intézet

Francia Tanszék

About the Author

PhD, Assistant Professor, Head of
Department

Department of French, Faculty of
Humanties, University of Pécs

@

benekrisztian@yahoo.fr

English Abstract

The Free French Forces’ fights from Senegal to Eritrea

Although Charles de Gaulle is one of the most recognized French statesmen in modern French history, the activity of the Free French Forces led by himself throughout World War II, which contributed to the rise of this extraordinary character, is very little known even by historians. Therefore, this study offers an attempt to fill this void by presenting the ascension of the general on the political scene and of the first deployment of the Free French Forces in the more or less forgotten African theatre of operations.

In June 1940, General de Gaulle went to England to continue the combat on the Axis forces where he created the Free French Forces which pledged their support. Of the tens of thousands of French soldiers evacuated from France, only a few thousands chose to continue the fight by joining de Gaulle’s army in London. The General supported by Churchill tried to persuade the French colonies to join the Allied cause and some territories followed him. At the same time, he was not be able to convince the Vichy forces at Dakar to change sides so his army suffered a defeat in the vicinity of the city. Then, the Free French Forces had to conquer Gabon fighting against their compatriots, which allowed the creation of French Equatorial France. Later the Free French Brigade of the Orient took part in the campaign of Eritrea where the Free French soldiers contributed to the Allied victory.

Their activity was very valuable from the political point of view for it consolidated the position of General de Gaulle’s movement and France could end the war among the victors of the conflict.